

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 17. De ordine, quo facienda est restitutio,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

vel industria, aut amicitia alterius, nihil esse tunc deducendum: sed simpliciter, & integre soluendam esse deportationem; alioqui enim creditor innocens damnum sentiet: quia priuaretur eo quod haberet, si ei gratis aut modico pretio sua res translata esset, ut futurum erat. Quod autem ex cap. Redintegranda 3. quæst. 1. habetur, spoliatori facis esse si ad eum locum ubi damnum fecit, rem ipsam reduxerit: idem author in seq. num. 8. post eundem Medinam ait verum esse, quando dominus spoliatus rem suam non erat alio translaturus.

Cæterum pro praxi ad antedicta addenda sunt nonnulla. Primum est, Quæ debentur ex donatione, vel legato, aut testamento, ibi reddenda esse ubi fuerunt cum donaretur; nisi aliud expresse dispositum sit à donante. Extra quam dispositionem, non censetur intendisse aliud, quam vt donarius si velit accipiat sibi donatum, vel relinquat: cum ex vi donationis absolute facta, ipse donans nihil aliud intendisse videri possit. Quo fit vt donarius suis sumptibus illam recuperare debeat.

Secundum est. Quando res est restituenda expensis creditoris, eas deduci posse ex ipsa re, si nulla alia suppetat commoda via: nempe vendendo eandem; siue ex parte, vt residuum mitatur, siue ex toto, si diuidi non potest, vel ut equus, vt pretium mitatur deductis expensis.

Tertium est. Dubitantem an debeat aliquid necne, non teneri illud alteri offerre, sed posse expectare donec id ipsum illius esse certificetur, siue in iudicio, siue extra iudicium: quia in dubio melior est conditio possidentis, quod idem quoque author notat ibidem num. 10.

CAPVT XVII.

De ordine quo facienda est restitutio.

S V M M A R I V M.

- 234 Non est necessarius ordo cum debitor est soluendo omnibus creditoribus.
- 235 Alias, res aliena qua exiit apud ipsum debitorem, reddenda est soli domino.
- 236 Non esse idem dicendum de re qua emptæ est, necdum solutum est pretium, Petr. à Nauar. probabiliter docet.
- 237 Duo obseruanda ne in ea re peccetur.
- 238 Restitutio bonorum certorum proponenda est restitutioni bonorum incertorum: in hacque ordinem seruari non est necessesse.
- 239 Que debentur titulo gratuito, postponenda sunt in restitutione, usque debentur titulo oneroso.
- 240 Extra iam traditos casus, seruandus est ordo præscriptus lege specialis loci; aut si nulla sit, ordo iuris communis.
- 241 In quo, iis quorum res exiit eadem numero, proximè succedunt hypothecarij, deinde iis cui debetur dos, tum fiscus.
- 242 Qui deinde alij.
- 243 Probabile esse, cum paria sunt cetera, non esse necessarium seruare ordinem inter creditores, quorum aliis debetur ex delicto, & aliis ex contractu.
- 244 Expense moderata pro funere, preferenda satisfactioni creditorum, excepto eo cuius res exiit eadem numero.
- 245 Cum plures creditores concurrunt præferendi sunt, qui secundum antedicta sunt priores iure.
- 246 Ex iis vero qui pares sunt, diligentiores in petendo.
- 247 Sique plures simul petant facienda est illis diuisio prorata.
- 248 An id verum sit cum alij sunt alij priores tempore.
- 249 Ordo antedictus seruandus est sub pœna peccati, quod regulariter est mortale.

seu cui prius, & cui posterius facienda sit restitutio: nam grauius peccaret, si tunc non seruaret debitum ordinem, faciens iniuriam iis creditoribus qui erant aliis præferendi.

Is autem ordo intelligitur ex sequentibus regulis. Prima est, recepta omnium consensu teste Sylu. Restitutio 6. quæst. 5. Res alienæ quæ exiit in propria specie, id est, quæ manent eadem numero apud debitorem sunt primò omnium restituendæ propriis dominis: quocumque modo, id est, siue iuste per commodationem, depositionem, &c. siue iniuste per furtum, rapinam, &c. acceptæ fuerint. Nam cum non computentur inter bona restituendis, in quem earum dominium nunquam translaturum; illas restituendo aliis, veri domini priuarentur suis rebus iniuste.

Procedit autem hæc regula, etiam si bona sint incerta, id est, quorum certus dominus omnino ignoretur: tunc enim restituenda sunt iis quibus de præsumpta eiusdem domini voluntate debentur (pauperibus nimirum; vel Ecclesiæ iuxta tradita in præced. cap. 14. sicut communem sententiam habere notat Petrus à Nauar. lib. 4. De restit. cap. vlt. num. 5. Cui doctrinæ Cajet. in verbo Restitutio cap. 8. addit, id ipsum similiter esse intelligendum de re vendita creditò, ita vt inuenta apud debitorem, qui pretium nondum soluit, debeat venditori: quia licet dominium rei oblatum sit in emptorem; ea tamen remanet obligata solutioni, quamdiu apud ipsum perseuerat. Quod idem cum Sylu. loco cit. tanquam equitati naturali consentaneum, tenent Nau in Ench. & Med. in cit. Cod. ill. cap. 17. num. 49. & hic quæst. 2. dub. 5. dicto 3.

Sed Petrus ipse à Nauar. in sequenti numero nono & aliquot sequentibus non sine ratione contradicit. Quamuis enim æquitas naturalis ita faciendum esse postulat; & Iudex si auxilium ipsius imploretur, id iubere debeat: de iure tamen, nisi forte sit aliquod particulare alicuius loci, id non est necessarium. Nam nullum ius positium statuens tale privilegium, dicti authores pro se adferunt: & iure naturali rem creditò venditam, facta iam emptori traditione, non esse magis obligatam venditori, quam venditam præfenti pecuniæ, Medina loco citato fateri cogitur hac ratione: quia eo ipso, quod venditur res, & emptori traditur, siue pretium illicò reddatur, siue differatur, efficitur emptoris, & inter bona propria ipsius computari potest: nullo iure reali ad rem venditam manente in ipso venditorè; plusquam ad alia bona eiusdem emptoris. Accedit ex communi sententia, teste Nauar. in seq. num. 50. quod si res non esset eadem numero, sed alia essent loco illius, per permutationem subrogatæ, aut ex illius pretio emptæ: ea non sint obligatæ solutioni creditoris. Vnde sequitur, neque rem ipsam fuisse obligatam: quandoquidem eadem conditio, qua esset obligata, esset pariter alia que per permutationem, aut venditionem in locum illius subrogatur. Accedit etiam quod par sit ratio rei, quam quis sibi emit tua pecuniæ, & rei quam à te emit creditò. Illa autem non est tibi obligata: Ergo nec ista. Quod verò illa non sit obligata, nihilque iuris habeas in ea, patet: quia emens, tantum sibi, non tibi eam acquisiuit: pro quo glossa finalis ad cap. Cum tu De vsuris citat aliquot leges ciuiles, inter quas est aperta lex Si ex ea Cod. De rei vindicatione: ex qua Sylu. in verbo Emptio quæst. 22. id ipsum confirmat.

Addens illud fallere in empto ex pecuniæ Ecclesiæ: quod non in ementis, sed in Ecclesiæ dominium transit, ita vt hæc possit, illud sibi vindicare, prout patet ex cap. Inquirendum De peculio Clericorum, cuius verba sunt: Inquirendum est si quis Presbyterorum de deditibus Ecclesiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine res comparauit: quia sicut nec tuo, ita nec alieno nomine Presbyter fraudem facere de Ecclesiasticis facultatibus debet; quia hoc tæcilegiū est, & par ecimini Iudæ furis: qui sacras oblationes asportabat, & furabatur. Ex quo canone, quod Sylu. loco cit. asserit, taliter emptum transire de facto in dominium Ecclesiæ, reprehenditur à Petr. à Nauar. in memorato cap. vltimo num. 16. qui vult transire tantum de iure, postque Iudicis sententiam; quia is canon non exprimit transire de facto. Reprehendit etiam in sequen. num. 17. illum; quod dixerit Clericum non posse prædium de fructibus Ecclesiæ emptum dare intitu-

pietatis. Nam potuit tali incuitu dare pecuniam ex qua emptam est, ut ipse me Syluester non negat. Porro si cui probetur istiusmodi doctrina Petri à Nauar. ipse admittere debet, quod in me orato num. 9. attingit, si ex re empti, cuius pretium nondum est solutum, satisfaciatur quis alteri suo creditori, non committere de se in eo peccatum mortale, neque eiusmodi rem esse necessario restituendam ei qui vendidit.

237.

Verumtamen duo obseruanda sunt ad peccatum in tali facto vitandum. Alterum est, quod idem author habet consequenter num. 10. quod si qua res alicui solutioni specialiter obligata sit, siue per oppignationem, siue per hypothecam specialem aut generalem; ex ea primo omnium satisfaciendum esse creditori, qui habet ius illud pignoris aut hypothecae, alteri siue asecurationis: alioquin eam feret in iniuria, priuando ipsam iure suo. Id quod significatur per illud quod aliqui pro regula vsurpant. Debitor alia prius personalibus restituenda esse; vocantes debita realia, quando creditor habet actionem directe & immediate in aliquas res debitoris, ut quando sunt illi expresse obligatae. Personalibus vero appellantes, quando creditor habet actionem directe & immediate in debitoris personam, in res autem ipsius non nisi indirecte & consequenter, ut in mutuo. Alterum est, de quo idem adhuc consequenter num. 12. si emptor prauo animo rem acceperit, ut statuto non contrahere, vel non soluere, cum id sit factum, ideoque dominium maneat apud creditorem: talem rem esse restituendam venditori, quando pretium non est solutum.

A diderim paritatem, quando venditor eo animo fuit, ut noller dominium rei suae in emptorem transferre, nisi re ipsa solutum fuerit pretium; quali animo fuisse censendus est, cum nec pignus, nec fideiussorem ab emptore accepit, nec securus est illius fidem, tanquam pretium non solutum habens pro soluto. Quo modo potest accipi id quod habetur ex §. Venditæ Instituti De rerum diuisione. Res venditas & traditas non aliter acquiri emptori, quam si venditori pretium liberit.

238.

Secunda regula est. Quando ex debitis quaedam sunt certa, id est, quorum creditorem debitor cognoscit: quaedam incerta quae licet debitor sciat se debere, ignorat tamen cui debeatur; tunc prius soluenda sunt certa omnia, quam incerta: nisi horum quaedam extent eadem numero: quoniam talia iuxta regulam praeced. restituenda sunt ijs quibus debentur, id est, pauperibus, vel Ecclesiae. Hanc esse omnium Doctorum, sententiam Sylu. expressit in verbo Restitut. 6. quest. 5. pro qua Caiet. in verbo Restitutio & Medina in Cod. De reb. restitut. ille cap. 8. & hic quest. 2. dub. 5. rationes afferunt. Optima autem videtur illa, quod quando debitum est certum, interueniat ius naturale: quando vero debitum est incertum, interueniat tantum ius posituum: cuius dispositione tale debitum applicatur pauperibus: ut in praeced. cap. 14. §. Et. 1. habitum est. In concurrentia autem duorum praecceptorum, ex communi Theologorum sententia, illud quod est iuris naturae, praefertur ei quod est iuris posituum. Quare cum obligatio restituendi certae personae sit iuris naturae, ea praeferenda est obligationi faciendae pauperibus, quae nascitur ex solo posituo iure humano ac dispositione Principis. Vnde colligitur, quod Sylu. & Caiet. in iisdem locis, ac Nauar. in Enchir. & Fumus in verbo Restitutio ille cap. 17. nu. 48. & hic nu. 34. annotarunt; eos errare qui cum nequeant debita omnia restituere, quaerunt pro incertis componere eum Ecclesiae Praeclatis: tanquam proprium de caetero possessuri, quantum aequivaleret iisdem in certis restituendis, & sic eludere certos creditores, qui praeposendi erant.

Quamquam, ut Nauar. & Fumus addunt, si res incerto domino debita maneret eadem numero apud debitorem, is posset illam vel pauperibus erogare, vel pro ea cum Praelato componere, ut si vas argenteum furatus es factaque diligentia inquisitione dominum cognoscere non potuisti; illud poteris vel pauperibus dare, vel tibi si vere pauper sis seruare, vel compositionem pro eo facere: quia non teneris de alieno creditoribus satisfacere; sed vel de suis determinare, si adhuc apud te extitit; vel de tuis, si aliqua habeas, atque adeo de memorato alieno quod tibi applicatum fuerit, cum factum sit tuum per applicationem. Nota autem obiter in re-

stitutione incertorum non esse ordinem aliquem necessarium. Nam vt loquitur rethor Medina, ius pauperum, & Ecclesiae ad talia bona est generale: ita vt dando ea pauperibus, non autem Ecclesiae, non fiat huic iniuria; vt nec sit pauperibus dando Ecclesiae: nec item sit pauperibus quibus non datur, dando alijs similiter pauperibus.

Tertia regula est debitum titulo gratuito, seu ex promissione libera, in solutione faciendum, caeteris debitis postponendum esse: quantumuis ipsum tunc contractum sit, cum promittens erat soluendo omnibus suis creditoribus. Huius ratio est, quod debitor ad talis debiti solutionem tenetur tantum in quantum facere potest, ut habetur ex lege Inter eos ff. De re iudicata. Non potest autem oneratus alius debitoribus, quibus absolute tenetur satisfacere; vt teneri censetur quando contracta sunt titulo oneroso, puta emptione, mutuo, vsurpatione illicita rei alienae.

Ex qua regula deduci potest illud, quod Petr. à Nauar. habet lib. 4. de restit. cap. vlt. num. 7. prius soluenda esse debita certae personae, quam legata, etiam pia, facta certae personae vel Ecclesiae, quia haec debentur tantum titulo gratuito; & illa titulo oneroso.

Deduci quoque potest id quod habet Sylu. in verbo Restitut. sexto quest. 6. debita contracta per defunctum, debere restituendo praepositi legatis etiam pijs secus est verò, secundum eundem ibidem, de debitis per hunc eundem contractis suam tantum, & non defuncti causa: quoniam ex lege 1. Cod. communia de legatis, bona legantis sunt legatario tacite hypothecata. Id quod Petro à Nauar. non placet: quibus rationibus qui volent apud ipsum videat in sequen. num. 48. Nam sufficit nobis in ea re videndum esse quid consuetudo loci ferat, aut quid statuant leges in eodem vsitate: quia illud sequendum erit in conscientia, etiam si repugnet legi à Sylu. citatae, cui praeponderare debet tanquam posteriore lege constitutum. Inter legata autem soluenda, ea quae pia sunt videntur praeferenda, expressit postea idem à Nauar. num. 50. & est rationi consentaneum, dicenti curam praecipuam cuiusque debere esse salutis animae.

Quarta regula Extra praedictos casus, si aliqua sit lex municipalis, aut regni vel provinciae seu loci in quo faciendum est restitutio praescribens ordinem restituendi seruandum: a debitoribus, ex tali praescripto agendum esse. Hanc habent Caiet. Et Nauar. ille in cit. cap. 8. & hic in Enchir. cap. 17. num. 50. Et confirmatur, quia talis lex obligat in conscientia per communem doctrinam de obligatione legis civilis tradendam suo loco in sequen. lib. 13. dummodo tamen ea non repugnet iuri naturali, vt attingit Caiet. Tunc enim seruanda non est: vt si bona quae certa constat aliena esse, & extant eadem numero, promissive ex lege municipalis computarentur inter bona debitoris.

Quinta regula. Si nullus in hac re ordo sit particulari lege, aut consuetudine praescriptus; obseruandus est ordo iuris communis: qui ex Baldo ad legem Pro debito Cod. de boni autoritate iudicum post dendis, talis est (vt videtur licet apud Nauar. in eod. cap. 17. num. 49. & aliquos sequen. & Sylu. etiam in praeced. quest. 5.) primum locum inter creditores obtinent illi, quorum bona extant in propria specie, seu eadem numero.

Secundum locum verò, ex lege eos Cod. Qui priores in pignore habeantur, hypothecarij hoc est, quibus ad securitatem futurae solutionis, bona debitoris sunt expresse oppignata; Inter hypothecarios, illi qui habent specialem hypothecam super rem aliquam, praeferendi sunt quae ad eam, illi qui habent generalem super omnia bona. Quod intellige nisi hi fuerint priores tempore: cum regula iuris, qui prior est tempore potior est iure ad quemcumque hypothecarium (prout Sylu. et ibidem fatetur) pertineat, tanquam indifferenter & sine determinatione concepta.

Inter eos verò qui habent speciales hypothecas, praecedunt illi qui mutuo dederunt pecunias quibus res hypothecata, vt domus, vel nauis, construeretur, vel restauraretur, si in eum finem dederint; ex lege inter dum ff. Qui priores in pignore. Ratioque est quia sine tali mutuo, eiusmodi res non extitisset, aut certe perisset, ideoque prior creditor parum, aut nihil ex ea habuisset commodi. Vnde a grege ferre non debet ei, cuius mutuo salua est, prius ex illa iactis fieri.

Quod

Quod idem, *vt videre est apud Couarr. lib. 1. variorum resolut. cap. 7. num. 3.* dicendum est de eo qui mutuo dedit pecuniam ad emendam domum vel prædium, vel aliam rem cum pacto expresso, vt ea res sibi maneat hypothecata pro debito. Nam talis perferitur aliis creditoribus habentibus hypothecam generalem in omnibus bonis debitoris, etiam comprehendentem bona in futurum ab ipso acquirenda. Pro quo facit lex Licet Cod. Qui potiores in pignore habeantur.

Terrium locum tenet ille cui debetur dos: idque in fauorem matrimonij. Immo aliquando iste perferitur hypothecario. Nam ex Sylu. in verbo *Dos quest. 12. dicto. 3.* cum donatio dotis præcessit hypothecam, illa debet solui antequam soluantur hypothecario: quia postquam dos est constituta, non potuit in eius præiudicium expressa hypotheca consignari; sicut cum hypotheca præcessit dotem, hypothecario satisfaciendum est antequam dos soluantur: quia fieret illi iniuria, vt pote qui priuaretur iure expressæ hypothecæ: seu quod habebat in bonis debitoris ex pacto cum eo expressè facti. Quia de re post Sylu. est agens Petrus à Nauarr. in *præced. num. 22. & 23* addit in nu. 24. priuilegium dotis, quia non est personale sed reale, transire ad hæredes mulieris, siue sint ipsius filij siue alij.

Quartum locum tenet fiscus ratione contractus cum eo iniuri, aut tributum nondum soluti: qui tamen si prior tempore fuerit, perferitur ex Sylu. in verbo *restit. 6. quest. 5. dict. 2.* tanquam habens simile priuilegium cum vxoribus: de cuiusmodi priuilegio lae Covar. in cit. cap. 7.

Quintum locum tenent habentes tacitam hypothecam super bona debitoris, hoc est, quibus obligata sunt bona debitoris; non quidem expressa obligatione, sed secundum iuris interpretationem. Quo modo bona omnia Prælati tacite obligantur suæ Ecclesiæ, pro mala illius administratione; & bona viri obligantur vxori pro dote recepta: aliaque quorundam aliorum: vt tutorum & curatorum; itemque administrantium bona ciuitatis: adde & partis administrantis bona aduentitia filij pro mala sua administratione. Videri potest Lud. Molina satis fusè periequens quæ ad tales aliosque hypothecæ tacitæ modos spectant in tract. 2. De iust. & iure disput. 536.

Sextum locum habent illi qui commodarunt vel deposuerunt aliquid apud debitorem, quod cuius ipsius amissum est. Hos ex eodem Sylu. est tanquam non habentes hypothecam postponere dos esse: an de memoratis proponendos verò post memorandis, tanquam habentes actionem realem. Petrus à Nauarr. annotat in sequenti num. 28.

Septimum locum tenent priuilegiati, hoc est, illi qui ex priuilegio habent quod inter creditores personales (quo nomine significantur illi qui nullum proxime ius habent ad rem, sed solummodo actionem in personam debitoris) primo omnium illis satisfieri debeat. In exemplum horum proferri possunt ex Molina loco citato num. 29. illi qui deposuerunt pecunias apud nummularium non percipiendo inde vsuras. Itemque pupilli, minores, prodigi, fatui, surdi simul & muti, qui priuilegium personale habent, vt de bonis tutoris vel curatoris prius soluantur eis quam cæteris creditoribus.

Octauum locum tenent cæteri creditores, quibus debitor obligatur ex iusta acceptione, seu licito contractu, prout sentiant Caler. in verbo *Restitutio cap. 8.* & Nauarr. in *Enchir. cap. 17. num. 53.* Consequenter tribuentes 9. locum illis quibus restitui debent vsuræ, furta, & rapina. Sed post D. B. nauenturam, Medina in Cod. de reb. restit. qu. 2. dub. 5. dicto 4. contraputat esse prius soluenda debita quæ nascuntur ex iniusta acceptione, vt vsuras, furta, & rapinas, quam quæ nascuntur ex iusta acceptione.

Quam utramque opinionem reicit Petrus à Nauarr. in eodem cap. vltimo, dubitatione octaua & cum eo recentiores vt Lessius De iustitia, & iure lib. 2. c. decimo quinto dubitatione tertia sentitque si cætera sint paria, quod debitum ex iusta vel iniusta acceptione sit, non facere vt vni creditori, priusquam alteri fieri debeat restitutio: quia id nulla lege statutum est, nec vlla ratione conuincitur. Nam debitori sua bona similiter manent, siue ex delicto, siue ex contractu licito debito contraxerit; similiterque aduersus ipsum agere,

& ad ipsius bona ius sibi quaerere creditores possunt. Vnde in foro externo (inquit imple à Nauarr. ibid. num. 41.) nulla habetur ratio debiti ex delicto, vel ex licito contractu, quando in debitores est tantum actio personalis, neque vllus creditorum hypothecam habet per priuilegium. Id autem in illicitum esset, si debitum ex contractu iure naturæ deberet perferri debito ex delicto.

Si obicias in facienda restitutione maiorem iniuriam præferendam esse. Responderetur, quidquid sit de acceptione, eandem esse iniuriam, ac peccatum eiusdem speciei, debitum ex contractu non solvere iniusto creditor; & non solvere debitum ex rapina vel furto, quia æquè vtrumque iniusto domino, ideoque inducit æquam obligationem restituendi detentum, anquam æquè debitum ex iniustitia, & æquè curæ domino, vt sibi restituatur. Quod verò aliqui sentierunt bona vsurarium esse tacite hypothecata soluentibus vsuras; & ideo tales esse præferendos in hac re: idem auctor in *præced. num. 33.* ex eo reicit, quod nullus detur textus, ex quo talis hypotheca habeatur: eaque dicatur tacita hypotheca, quam lex inducit: sicut expressa dicitur ea quæ ex contractu inter partes inito, prouenit.

Vltimum demum locum habent illi quibus incerta bona debent restitui. Quod cum nitatur ante tradita regula 2. non est magis quam ea certum.

Aduertendum est autem, quod si quis moriatur relictis paucis bonis ex quibus non potest satisfieri omnibus creditoribus, deducendæ sint primo omnium expensæ moderatæ funeris, & exequiarum ex lege penultima ff. De religiosis, & sumptibus funerum; itemque promulgationis testamenti aditionis ad hæreditatem, confectiois inventarij, custodiae suppellectis, & aliorum huiusmodi ex lege Scimus ff. In computatione Cod. De iure deliberandi. Et ratio est: quia non debet hæres sentire detrimentum ex inspecta hæreditate. Id verò non procedit, vt bene monet Petrus à Nauarr. in eodem cap. vlt. dubit. 2. quando omnia bona debitoris sunt aliena, ex antea eadem numero. Nam tunc nihil de illis sumi potest sine licentia data à creditoribus: nisi extrema necessitas urgeret, vt quia defunctus alioqui non humaretur.

Sexta regula est: Quando plures creditores concurrunt in eodem ordine, semper in restituendo reliquis præferendos esse à debitore eos, qui secundum antedicta sunt priores iure; si autem restitutio nunquam fit ab eo faciendâ minus priuilegiato, etiam si prior petat: relicto magis priuilegiato: ne quidem si hic ditior sit, & ille pauperior. Ratio est: quia fieret alioqui iniuria, qua quis suo iure priuaretur contra iustitiam commutatiam: attendentem, non eandem personam sed rerum æqualitatem. Pro quo faciunt quæ habet idem Petrus à Nauarr. in sequenti dubit. nonnullas iuris subtilitates de hac materia, habet Lud. Molina. De iust. & iure tract. 2. disput. 336. num. 34. 35. & 36. apud quem videat qui volet.

Septima regula: Si quis creditorum in iudicio vel extra iudicium aliis qui non sunt magis priuilegiati quam imple, diligentior sit in debito petendo, prius illi quam aliis satisfaciendum est hoc nomine, quod prior petierit, etiam si posterior sit tempore: siue (vt Sylu. loquitur Restitutio, 5. quest. 5. vers. sic. Post hos) non attendat prioritate contractus. Neque, vt Nauarr. in *Enchir. cap. 17. num. 52.* expressit, peccat creditor accipiendo debitum, quod petit diligentius quam alij, qui non sunt magis priuilegiati; quia cum sit illis parire, non facit eis iniuriam, sicut nec faceret qui cum distribuitur eleemosyna, petendo præueniret eos qui diutius quidem expectant: sed minus diligenter petunt. Tam hanc quam præcedentem regulam consensu omnium receptam esse notat Petrus à Nauarr. lib. 4. De restit. cap. vltimo num. 42. & 52.

Octaua regula est: Quando sunt plures creditores quorum vnus non est diligentior alio in petendo, nec magis priuilegiatus: id quod ex bonis debitoris restat est inter eos diuidendum pro rata: nempe recipiendo, vel amittendo, v. g. solidum pro libra. Hanc attigit Nauarr. & ante eum Sylu. *il. le in præced. num. 51. & hinc sequen. quest. 8.* admonens, quod si debitor velit alij ex creditoribus gratificari, debeat id aliis omnibus communicare, & ab omnibus licentiam obtinere. Quod pari ratione iudicandum est, si contingat, plures ex

privilegiatis concurrere, qui sint in eadem causa: ut quando plures concurrunt ad eundem nummularium apud quem deposuerunt suam pecuniam. Non enim præferuntur qui in deponendo prior fuit tempore: sed ei pro rata, sicut cæteris soluendum est: & sic de aliis, quando concurrunt habentes privilegia prælationis: neque iure habetur expressum quis sit præferendus. Pro hac regula facit lex Privilegia ff. De rebus autoritate Iudicis possidendis; cuius verba sunt. Privilegia non ex tempore æstimantur, sed ex causa: & si eiusdem tituli fuerint, concurrunt: licet diuersitates temporis in his fuerint.

Nona regula est. Creditori privilegiato, qui iuxta antecedentia præponendus est aliis, soluendum esse in totum, non obstante incommodo quod alij sensuri sunt. Hanc Petrus à Nauar. in eod. cap. ult. dubit. 5. ex eo probat, quod si talis creditor est privilegiatus, habendo rei dominium, aut hypothecam, ius naturæ exigat, ut res ipsa, cuius est dominus, tota ei detur, aut quæ ei assignata est in assicuracionem, applicetur ad totaliter ei soluendum: itemque exigat ut ad commune bonum seruetur privilegium, quod legis beneficio fuerit alicui concessum.

248. Cæterum quando nullum est privilegium: sed omnes actiones sunt ex æquo personales, ut eorum quos vocant chirographarios, Medina in Cod. De reb. restir. quest. 2. dubit. 5. dicto 5. sentit antiquiorem creditorem esse præferendum; nempe illi priusquam cæteris, soluendo debitum. Fundamentum ipsius est, quod qui prior est tempore, potior sit iure ex 54 regul. iuris in 6. Sylu. verò in memorata quest. versu Post hæc, & ante eum D. Anton. 2 part. tit. 2. cap. 7. § 3. contrarium iudicat: hoc est, debitorem ob solam debiti antiquitatem non teneri alicui tali creditori soluere in totum: sed cuique in eadem causa existentium, debere satisfacere pro rata: atque adeo ob creditorum cumulum, facere priorum partem deteriorum: quod quidem Petrus à Nauar. in fine eiusdem cap. ultimi approbat, per legem 1. § Ex contratio ff. De separationibus bonorum. Neque obstat citata regula iuris, quia dici potest eam procedere in habentibus ipsam rem sibi hypothecam: ut duæ uxores habent bona mariti ratione dotis acceptæ: & ideo ex eiusdem regulæ præscripto, satisfaciendum est doti prioris matrimonij antequam satisfiat doti posterioris: & ita (ut Sylu. notat in eadem quest. 5. dict. 2.) filij ex priori matrimonio agentes de dote materna contra nouercam, huic præferuntur. Cæterum videndum erit & sequendum si quid ea de re speciales leges loci disponant: cum autem nihil eiusmodi habetur, tenenda est in praxi opinio posterior ut magis accommodata ad æqualitatem retinendam, quæ in repub. per iustitiam communitatiuam constituitur, suum cuique tribuendo quantum fieri potest.

24. Vltima regula est. Ordinem per præcedentes regulas præscriptum, seruandum esse in conscientia, tanquam ex æquitate naturali (secus si ex falsa præsumptione) ob commune bonum præscriptum. Hanc habent Sylu. & Nauar. ille in sequ. quest. 7. & hic supra memorato num. 52. Qui inde infert peccare generos, & nurus, de bonis focerorum id accipientes & retinentes quod eis debetur, scientes deberi magis privilegiatis. Vbi nota patrem non habere potestatem dandi filię aliud, quam quod potest sibi seruare, & de quo potest pro libito disponere. Vnde promissio dotis intelligitur sub ea tacta conditione, si ea pertingat ad illud quod patet qui promittit, potest sibi seruare. Neque focer tenetur dotem genero soluere, nisi in quantum potest: quia promissio liberalis, qualis est illa, non tenet, ubi promissum definit esse in promittentis potestate. Infert etiam potest debitorem cognoscentem statum suum habentem, non posse creditori non præferendo, debitum integrè soluere, ut gratificet ei. Nam postponens ei priores iure, facit his iniuriam: dato quod ea de causa ipsi fraudandi sint debito suo, siue in totum, siue ex parte.

Porro peccatum illud quod committitur transgressione prædicti ordinis, esse mortale, nisi paruitas materię, aut probabilis ignorantia iuris vel facti excuset: Petrus à Nauar. expressit in eodem cap. ultimo dubit. vltima. Quamquam (ut de iust. & iure tract. 1. disp. 536. in fine Molina indicat) excusationi locus esse potest ex iusta causa: qualis est quod à Iudice compellatur, aut breui compellendus sit, non sine graui

molestia in litigando, & cætera à bonorum in expensis faciendis. Et certe cum non obstant debita, quin debitor sit adhuc bonorum dominus, potest ex illis sibi subuenire quando necessitas ipsum urget, neque contrarium creditores velent rationabiliter. Verumtamen, ut idem author addit, tali consulendum est ut eiusmodi incommodo obuiet cedendo bonis quando nulla spes esset ita peruenturum ad pinguiorem fortunam, ut omnibus suis creditoribus plenè satisfacere possit.

CAPVT XVIII.

De causis quæ debitorem excusant à restitutione.

S V M M A R I V M.

- 250 Diuersus à diuersis constituitur numerus causarum excusantium à restitutione.
 251 Inopia excusat quamdiu perseverat.
 252 Conditiones requisitæ, ut remissio creditoris excuset.
 253 Cessio bonorum quomodo excuset.
 254 Causa alia excusans, nempe vitæ periculum, restitutio facta a creditore, inuitus rei debitor: & sententia iuris vel iudicij cum duabus conditionibus.
 255 Ingressus religionis quomodo excuset.
 256 Quomodo excommunicatio.
 257 Alia causa: incertitudo creditorum, compositio, & compensatio.
 258 Conditiones necessaria ad licitam compensationem.
 259 Quæ ignorantia excuset à restitutione.
 260 Quomodo excuset, et euentus, quo pari modo res peritura erat apud verum dominum.
 261 Dux alia causa: compensatio per aliquod obsequium, & præscriptio vel iuscapio.
 262 Proposita causa quamdiu durat excusant, ut à restitutione, sic & ab excommunicatione, generaliter lata, non item à lata specialiter.

Et si pro certo habeatur ab omnibus, obligationem præcepti de non retinenda iniquè re aliena, non expectare tempus, sed statim virgere, quandoquidem ea est præcepti negatiui, obligantis pro omni tempore: æquè nihilominus omnes patenter agnoscent subesse posse nonnullas causas, ob quas excusetur quis à peccato non adimplendo eam ipsam obligationem.

Illæ autem diuerso modo à diuersis numerantur. Namque Caiet. in verbo Restitutio cap. 6. numerat tantum tres generales ad quas reuocentur cæteræ tanquam speciales, Nauar. verò in Euchir. cap. 17. num. 75. & aliquot sequentibus numerat nouem, Medina autem in Cod. De reb. restir. questio. 3. proponit duodecim, & demum Greg. à Valent. 2. 2. disput. 5. quest. 6. puncto 7. adfert quindecim. Ego ad sexdecim constituerim: quarum alix sumuntur ex parte debitoris, alix ex parte creditoris, alix ex parte rei alienæ retentæ, & ex parte publicæ potestatis. Duodecim primas eo ordine tradam quo Medina loco citato:

Prima igitur causa excusans à restitutione, est inopia; seu cum quis non habet actum, unde restituat, nec probabile est posse propria industria vel labore, aut aliter acquirere. Tunc enim, ut habet Couarr. ad reg. Peccatum par. 1. num. 2. receptissimum est à restitutione debitorum excusari: quia nemo ad moraliter impossibile obligatur: neque tenetur ad id, quod proprias vires excedit: atque adeo cum ex impotentia debitoris detentio reddatur inuoluntaria, tunc sufficit coram Deo, debetque sufficere coram hominibus voluntas parata ad satisfaciendum. Intelligendum tamen est istud, quamdiu debitor in ea necessitate manet: quia si ad pinguiorem fortunam postea venerit, tenebitur tunc ad restitutionem à qua hæc causa excusat, non quidem tollendo obligationem, sed impediendo ne peccetur illius transgressione.

Secunda causa est, remissio creditoris siue expressa, ut quæ indicatur verbis: siue etiam tacita: ut quæ probabilibus indicibus comititur. Quando enim creditor debitum remittit debitori suo: quia talis remissio donatio quædam est, quæ rei donatium transferitur, hic ab obligatione restituendi liberatur: etiam si